

Yttrande

(M, D, L, KD)

2025-04-08

12

Yttrande angående – Funktionshinderombudsmannens årsrapport 2024

Yttrandet

Funktionshinderombudsmannen har även i år tagit fram en rapport med värdefull information. Att rapporten över huvud taget finns på bordet grundar sig i en motion om att utreda inrättandet av en funktionshinderombudsman. Motionen, som även fick stöd från funktionsrättsrörelsen, röstades igenom i kommunfullmäktige 2018 – trots att Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet röstade emot.

Det är mycket positivt att verksamheterna bedöms ha implementerat Göteborg Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021–2026. Samtidigt är det angeläget att genomföra en kvalitetsmässig bedömning, vilket kommer att möjliggöras genom att förvaltningar och bolag förväntas rapportera prestationer och effekt av de angivna aktiviteterna under 2025 och 2026.

Det är också viktigt att stadens nämnder och styrelser, i enlighet med Göteborg Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021–2026, fortsätter arbetet med de utmaningar som lyfts fram i rapporten. Det innefattar bland annat brist på uppföljningar och utvärderingar där resultaten kan analyseras utifrån ett funktionshinderperspektiv, den begränsade tillgången på anpassade bostäder, strukturen för arbetet med enkelt avhjälpna hinder samt bristen på tillgänglig och anpassad information på stadens hemsidor.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2025-03-17

Ärendenummer SLK-2024-01185

Handläggare

Ola Hendar

Telefon: 031- 368 03 01

E-post: ola.hendar@stadshuset.goteborg.se

Funktionshinderombudsmannens årsrapport 2024

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

Funktionshinderombudsmannens årsrapport 2024, i enlighet med bilaga 2 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, antecknas.

Sammanfattning

Funktionshinderombudsmannens årsrapport handlar om de frågor om levnadsvillkor och delaktighet för personer med funktionsnedsättning som kommunfullmäktige bör ha kännedom om. Funktionshinderombudsmannen har i sitt uppdrag att verka för och driva på implementering av Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026. Funktionshinderombudsmannens årsrapport kompletterar stadens övriga rapportering.

Årets rapport handlar om den kritik som riktats mot Sveriges genomförande av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rapporten redovisar också om hur arbetet med Göteborgs Stads program om full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026 utvecklas.

Utifrån den övergripande kritiken från FN rapporterar funktionshinderombudsmannen i år ett positivt besked från förvaltningar och bolag i Göteborgs Stad. I och med årets rapportering kan funktionshinderombudsmannen nu summera att implementeringen av programmet visat på över 1 000 olika aktiviteter inom tio rättighetsområden genomförda 2022-2024.

Funktionshinderombudsmannen gör bedömningen utifrån verksamheternas återslag att implementeringen av programmet i samtliga angivna nämnder och styrelser har lyckats.

Nytt för i år är att stadsledningskontoret i samverkan med Statistiska centralbyrån kan presentera utbildningsresultat för elever och ungdomar med funktionsnedsättning i Göteborg. De kommer att publiceras i kommande indikatorrapport. Statistiska centralbyrån har därutöver genomfört en villkorsbeskrivning för barn och unga med funktionsnedsättning på nationell nivå, Barn-ULF. Slutligen har Ungdomsbarometern på uppdrag av stadsledningskontoret tagit fram en trendspaning av hur ungdomar i åldrarna 15-24 år med funktionsnedsättning ser på sin nuvarande situation och framtid.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Rapporten belyser den ekonomiska situationen för den enskilde utifrån den låga etableringsgraden på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning. Rapporten i sig genererar inga ekonomiska konsekvenser för stadens verksamheter eller enskilda.

Bedömning ur ekologisk dimension

Rapporten synliggör en koppling mellan en universell utformning av staden för personer med funktionsnedsättning och stadsplanering utifrån klimatomställning och höjd beredskap. Rapporten har i övrigt inte funnit några särskilda aspekter utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Rapporten synliggör livsvillkoren för personer med funktionsnedsättning med koppling till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, förvaltningar och nämnders pågående arbete samt Göteborgs Stads program för full delaktighet.

Rapporten belyser villkoren för personer i olika åldrar och kön med olika funktionsnedsättningar. Funktionshinderombudsmannen uppmärksammar de aktiviteter som stadens förvaltningar och bolag rapporterat inom rättighetsområdena självständigt liv, utbildning och en meningsfull fritid. Rapporten beskriver att nämnder och styrelser har ett pågående arbete för att förbättra levnadsvillkoren och tillgodose rättigheter för barn och vuxna med funktionsnedsättning samt deras anhöriga. Denna rapport innehåller en fördjupad analys av definitionen av begreppet funktionsnedsättning. Det kan vara ett stöd i Göteborgs Stads arbete med att synliggöra behov och insatser.

Stadsledningskontoret bedömer att rättighetsarbetet i nämnder och styrelser innebär att staden förstärker sitt arbete med levnadsvillkoren för anhöriga, barn och vuxna med funktionsnedsättning, vilket leder till ett självständigare liv.

Bilagor

1. Kommunfullmäktiges protokollsutdrag 2019-06-11 § 24
2. Funktionshinderombudsmannens Årsrapport 2024

Ärendet

Funktionshindersombudsmannens årsrapport 2024 redovisas i enlighet med beslut i kommunfullmäktige 2019-06-11 § 24 om att införa en funktionshindersombudsman. Detta är den fjärde rapporten.

Beskrivning av ärendet

Funktionshinderombudsmannens uppdrag är att driva på, utbilda och säkerställa att funktionshinderperspektivet tillämpas i nämnder och styrelser.

I uppdraget ingår att årligen lämna rapport till kommunfullmäktige. Syftet är att informera om sin verksamhet och de frågor om levnadsvillkor och delaktighet för personer med funktionsnedsättning kommunfullmäktige bör ha kännedom om. Vid behov kan funktionshinderombudsmannen uppmärksamma kommunstyrelsen på brister och/eller föreslå åtgärder inom stadens verksamhetsområden som ska leda till att förbättra situationen för medborgare med funktionsnedsättning och deras anhöriga.

Årets rapport handlar om den kritik som riktats mot Sveriges genomförande av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rapporten redovisar också om hur arbetet med Göteborgs Stads program om full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026 utvecklas.

Funktionshinderombudsmannen gör bedömningen utifrån verksamheternas återslag att implementeringen av programmet i samtliga angivna nämnder och styrelser har lyckats. I de kommande två rapporterna blir det möjligt att värdera kvaliteten i rapporterade aktiviteter då verksamheterna förväntas beskriva prestationer och effekter. Funktionshinderombudsmannen gör också bedömningen att när det gäller kritiken från FN behöver den nationella nivån initiera och vara drivande för flera av rekommendationerna.

På nationell nivå rapporterar bland annat Boverket, Statistiska centralbyrån och Skolverket om underskott i tillgängliga bostäder för personer med funktionsnedsättning, låg etablering på arbetsmarknaden, avsaknaden av stöd i skolan och svag ekonomi för den enskilde. En bild funktionshinderombudsmannen också ser i Göteborg.

Nytt för i år är att stadsledningskontoret i samverkan med Statistiska centralbyrån kan presentera utbildningsresultat för elever och ungdomar med funktionsnedsättning i Göteborg. De kommer att publiceras hösten 2025 i en kommande indikatorrapport.

Statistiska centralbyrån har därutöver genomfört en villkorsbeskrivning för barn och unga med funktionsnedsättning på nationell nivå, Barn-ULF. Slutligen har Ungdomsbarometern på uppdrag av stadsledningskontoret tagit fram en trendspaning av hur ungdomar i åldrarna 15-24 år med funktionsnedsättning ser på sin nuvarande situation och framtid.

Uppdraget som funktionshinderombudsman har under 2024 kunnat genomföras enligt fastställd plan.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontoret bedömer att Funktionshindersombudsmannens årsrapport 2024 svarar upp mot uppdraget om att årligen lämna en rapport och redovisa funktionshindersombudsmannens verksamhet.

Stadsledningskontoret anser även att funktionshindersombudsmannen genom rapporten uppmärksammar kommunstyrelsen på brister och åtgärder inom stadens verksamhetsområden som syftar till att förbättra situationen för personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga. Stadsledningskontoret bedömer att rättighetsarbetet enligt Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026 i nämnder och styrelser bidrar till arbetet med levnadsvillkoren och förbättrar möjligheten till självständighet för hela målgruppen.

Christina Eide

Eva Hessman

Direktör Utveckling och hållbarhet

Stadsdirektör

Funktionshinderombudsman

Årsrapport 2024

2024-03-31

Sammanfattning

Funktionshinderombudsmannens årsrapport handlar om de frågor om levnadsvillkor och delaktighet för personer med funktionsnedsättning som kommunfullmäktige bör ha kännedom om. Funktionshinderombudsmannen har i sitt uppdrag att verka för och driva på implementering av Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026. Funktionshinderombudsmannens årsrapport kompletterar stadens övriga rapportering.

Årets rapport handlar om den kritik som riktats mot Sveriges genomförande av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rapporten redovisar också om hur arbetet med Göteborgs Stads program om full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026 utvecklas.

Med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som ett övergripande styrande dokument utformar Sverige lagar och regleringar så att genomförandet av de mänskliga rättigheterna säkerställs för personer med funktionsnedsättning. Göteborgs Stads program för full delaktighet är ett styrande dokument som vid genomförande säkrar mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Göteborgs Stad.

Utifrån den övergripande kritiken från FN rapporterar funktionshinderombudsmannen i år ett positivt besked från förvaltningar och bolag i Göteborgs Stad. I och med årets rapportering kan funktionshinderombudsmannen nu summERA att implementeringen av programmet visat på över 1000 olika aktiviteter inom tio rättighetsområden genomförda 2022-2024.

Implementeringen av programmet i samtliga nämnder och styrelser har gjort att funktionshinderfrågorna blivit synliga. Samtliga nämnder och styrelser som blivit särskilt utpekade i programmet har rapporterat aktiviteter i tio rättighetsområdena.

Nytt för i år är att stadsledningskontoret i samverkan med Statistiska centralbyrån kan presentera utbildningsresultat för elever och ungdomar med funktionsnedsättning i Göteborg. De kommer att publiceras i kommande indikatorrapport. Statistiska centralbyrån har därutöver genomfört en villkorsbeskrivning för barn och unga med funktionsnedsättning på nationell nivå, Barn-ULF. Slutligen har Ungdomsbarometern på uppdrag av stadsledningskontoret tagit fram en trendspaning av hur ungdomar i åldrarna 15-24 år med funktionsnedsättning ser på sin nuvarande situation och framtid.

Innehåll

1	Inledning	4
2	Funktionshinderombudsmannens uppdrag och arbete 2024....	7
2.1	Genomförda aktiviteter under året	8
2.2	Tidigare rapporterade uppdrag	9
3	Omvärldsbevakning	10
3.1	Internationellt.....	10
3.1.1	FN:s granskningsrapport 2024.....	10
3.2	Nationell nivå.....	11
3.3	Övrig omvärldsbevakning	13
3.4	Vad brukarorganisationerna rapporterar.....	14
4	Implementering av programmet för full delaktighet.....	16
4.1.	Hur långt har staden kommit med implementeringen.....	17
4.2	Rätten till ett självständigt liv	17
4.3	Rätten till utbildning	18
4.4	Rätten till en meningsfull fritid.....	19
5	Fördjupningsområde	21
5.1	Definition av begreppet funktionsnedsättning	21
6	Underlag för beskrivningar och bedömningar.....	23

1 Inledning

Funktionshinderombudsmannens årsrapport handlar om de frågor om levnadsvillkor och delaktighet för personer med funktionsnedsättning som kommunfullmäktige bör ha kännedom om. Funktionshinderombudsmannen har i sitt uppdrag att verka för och driva på implementering av Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026. Programmet omfattar tio rättighetsområden inom lika många samhällssektorer. De två senaste åren har funktionshinderombudsmannen rapporterat om sju av områdena. Funktionshinderombudsmannens årsrapport 2024 omfattar de tre kvarvarande rättighetsområdena, rätten till ett självständigt liv, utbildning och meningsfull fritid. Rapporten innehåller även omvärldsbevakning och en fördjupning inom ett område.

På nationell nivå riktade Riksrevisionen under året kritik till regeringen om att deras styrning av funktionshinderpolitiken var otydlig och att sektorsansvariga myndigheter behöver en tydligare inriktning för att kunna styra arbetet. Statskontoret kritiserar regeringens myndigheter för misslyckande att ordna praktikplatser och anställningar för personer med funktionsnedsättning. Skolverket såg under 2024 allvarligt på att så många elever lämnar skolan utan behörighet och att elever i behov av stöd inte får det i rätt tid. Elever med funktionsnedsättning var överrepresenterade i Skolverkets undersökningsgrupp. Boverket, Statistiska centralbyrån, Skolverket med flera har rapporterat om underskott av tillgängliga bostäder för personer med funktionsnedsättning, låg etablering på arbetsmarknaden, avsaknaden av stöd i skolan och svag ekonomi för den enskilde. En bild funktionshinderombudsmannen också ser i Göteborg.

Även internationellt har Sverige under 2024 fått kritik för genomförande av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning på nationell nivå. Det är ett steg i fel riktning. Sverige har under många år varit ett föregångsland med sin lagstiftning och sitt sätt att arbeta med frågorna.

Den nationella modellen för genomförande av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning bygger på ett gemensamt mål, lagstiftning och utöver dem övriga styrande dokument. Utifrån modell och mål är det centralt att kommuner och regioner tar ett ansvar för välfärden, det vill säga skola, vård och omsorg. Lika viktig är den fysiska stadsplaneringen samt övriga områden där det finns ett ansvar för genomförande. Det finns en tilltro att den här styrmodellen ska leda till likvärdiga levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning. I många fall gör den det. I andra inte.

Att tillhandahålla insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning är ingen engångshändelse utan ett ständigt pågående arbete. För att ge personer med funktionsnedsättning möjlighet till likvärdiga levnadsförhållanden behöver staden återkommande göra förbättringar. För att nå det nationella målet ska staden genomföra sina insatser och stöd enligt dessa fyra principer:

- tillämpa universell utformning
- åtgärda befintliga brister i tillgänglighet
- tillhandahålla individuellt stöd och lösningar för individens självständighet

- förebygga och motverka diskriminering.

Stadens genomförande av funktionshinderspolitiken sker inte isolerat utan är en del av och påverkas av omgivningen.

Utifrån den inledande bilden är det ett bra besked i år att förvaltningar och bolag i årets åiterrapportering redovisar aktiviteter som har goda förutsättningar att leda till en positiv utveckling. Funktionshinderombudsmannen summerar att implementeringen av programmet synliggjort över 1 000 olika aktiviteter inom tio rättighetsområden i år. Implementeringen av programmet i samtliga nämnder och styrelser har gjort att funktionshinderfrågorna blivit synliga. Samtliga nämnder och styrelser som blivit särskilt utpekade i programmet har rapporterat aktiviteter i alla tio rättighetsområdena.

Nytt för i år att stadsledningskontoret i samverkan med Statistiska centralbyrån kan presentera utbildningsresultat för elever och ungdomar med funktionsnedsättning i Göteborg. De kommer att publiceras i kommande indikatorrapport. Statistiska centralbyrån har därutöver genomfört en villkorsbeskrivning för barn och unge med funktionsnedsättning på nationell nivå, Barn-ULF. Slutligen har Ungdomsbarometern på uppdrag av stadsledningskontoret tagit fram en trendspaning av hur ungdomar i åldrarna 15-24 år med funktionsnedsättning ser på sin nuvarande situation och framtid.

Även om stadens program lyckats synliggöra viktiga aktiviteter i staden finns det övergripande utmaningar. Arbetsmarknaden och den enskildes ekonomi är fortsatt ett viktigt område.

Barnboksluten för 2024 täcker av många aktiviteter, men det saknas alltför rapportering underlag där barn och unga med funktionsnedsättning fått komma till tals och synpunkterna blivit lyssnade på. Förvaltningen för funktionsstöd genomför sedan 2023 brukarundersökningar riktade till barn inom sin verksamhet. Passalen, som är en idéburen offentlig partner, och Lots inom funktionsstödsförvaltningen fångar utifrån sin verksamhet upp erfarenheter från barn, unga och deras vårdnadshavare. Det finns dock i det stora hela fortfarande brist på uppföljningar och utvärderingar i staden där utfallen kan analyseras utifrån funktionsnedsättning eller någon av de andra diskrimineringsgrunderna.

Tillgången på anpassade bostäder är begränsad och strukturen för arbetet med enkelt avhjälpbara hinder är ännu inte i hamn.

Det finns en ökning över tid av elever inom den anpassade grundskolan och brukare inom personkrets 1 enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Det ställer frågor om varför det sker. Sedan drygt femtio år tillbaka har målgruppen utgjort omkring 1 procent av populationen. Både grundskoleförvaltningen och förvaltningen för funktionsstöd följer frågan och analyserar utifrån sitt respektive verksamhetsansvar. Om kriteriet för tillhörighet till personkrets 1 håller på att förskjutas och utökas, minskar kopplingen mellan den pedagogiska verksamhetstanken inom den anpassade grundskolan och insatser enligt LSS. Det kan också leda till att behoven hos de som tillkommer inte är de samma som avses inom till exempel läroplanen för den anpassade grundskolan.

Här kan det behövas en analys om behoven inte ska tillgodoses på annat sätt. Att vara i behov av stöd inom en verksamhet som inte aktivt fångar upp och tillmötesgår behoven kan få stora konsekvenser för individen.

I år har den nya spårvagnen, M34, gjort entré. Förhoppningen är nu att de sista av de äldsta spårvagnarna kan fasas ut så att samtliga fordon kan ta emot passagerare med rullator, barnvagnar och rullstol.

2 Funktionshinderombudsmannens uppdrag och arbete 2024

Funktionshinderombudsmannens uppdrag är beslutat i kommunfullmäktige. Funktionshinderombudsmannen är kommunstyrelsens förvaltningsstöd till nämnder och styrelser.

- Med utgångspunkt i stadens styrande dokument, Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026, verka för att funktionshinderperspektivet tillämpas i arbetet i stadens nämnder och styrelser.
- Öka kunskapen på området i stadens verksamheter, säkerställa att stadens nämnder och styrelser har kännedom om programmet och om sitt ansvar för dess genomförande.
- Driva på och stödja utvecklingen av arbetet och samverkan i staden för arbetet med goda levnadsvillkor och full delaktighet för målgruppen med programmet som utgångspunkt.
- Samverka med stadens nämnder och styrelser, kommunstyrelsens råd inom funktionshinderområdet samt andra myndigheter.
- Funktionshinderombudsmannen bör ha ett medborgarperspektiv och bidra i stadens planering samt synliggöra behov av samverkan.
- Omvärldsbevaka och hålla sig underrättad om levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning i Göteborg.
- Vid behov uppmärksamma kommunstyrelsen på brister och/eller föreslå åtgärder inom stadens verksamhetsområden som syftar till att förbättra situationen för medborgare med funktionsnedsättning och deras anhöriga.
- Årligen lämna rapport till kommunfullmäktige om sin verksamhet och de frågor om levnadsvillkor och delaktighet för personer med funktionsnedsättning kommunfullmäktige bör ha kännedom om.
- Som funktionshinderombudsmannen inte handlägga enskilda ärenden eller klagomål och inte företräda enskilda invånare. Funktionshinderombudsmannen har inte befogenhet att överpröva annan nämnds eller styrelses beslut.

2.1 Genomförda aktiviteter under året

Under 2024 har förfrågningar från stadens verksamheter ökat gällande kunskapshöjande insatser. Majoriteten av förfrågningarna har handlat om aktiviteter kopplade till genomförande av programmet för full delaktighet.

Samverkan har under året skett med Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen, Stockholm stad och Malmö stad. Detta i syfte att utbyta erfarenheter och informera om planerade och pågående aktiviteter. Även utbyte av omvärldsinformation har ingått som en del av den här samverkan.

Funktionshinderombudsmannen har under året fortsatt ge stöd till insatser som leder till en förbättrad arbetsmarknad för personer med funktionsnedsättning. Det har skett i samverkan med framför allt förvaltningen för arbetsmarknad och vuxenutbildning samt stadens HR-specialister. Budskapet utifrån programmet om full delaktighet har varit ”När det anställs fler med funktionsnedsättning minskar andelen som lever i relativ fattigdom – hela livet”. I samverkan med Arbetsförmedlingen har olika hinder för rekrytering identifierats och en löpande dialog med myndigheten pågår.

Funktionshinderombudsmannen har sett ett ökat engagemang från många verksamheter att hitta lösningar för att skapa praktikplatser och arbetstillfällen för målgruppen.

Funktionshinderombudsmannen har också under året givit stöd för och främjat ett mer gemensamt synsätt vad gäller ”enkelt avhjälpta hinder”. Inventering och åtgärdande uppfattas alltså pågå på olika sätt bland stadens förvaltningar och bolag.

Omvärldsläget har inneburit ett ökat behov av medvetenhet om personer med funktionsnedsättning i stadens planering för klimatomställning, samhällspåverkande händelser, civil beredskap och krisinformation. Stadsledningskontorets avdelning Säkerhet och beredskap tillsammans med funktionshinderombudsmannen bidrog med kunskap om stadens beredskapsförberedande arbete till Myndigheten för delaktighets rapport om säkerhet och beredskap.

Under senare delen av 2024 var funktionshinderombudsmannen inbjuden till grundskoleförvaltningen för information om det systematiska kvalitetsarbetet. Informationen handlade också om funktionshinderombudsmannens generella iakttagelse gällande elever med funktionsnedsättning att: ”Om fler elever ska kunna lämna skolan med behörighet för vidare studier, behöver arbetet utifrån läroplanen också nå elever med funktionsnedsättning”.

Funktionshinderombudsmannen föreläste under året vid förvaltningen för demokrati och medborgarservices arrangemang ”Teckenspråkets dag”, stadsledningskontorets konferens om säkerhet och beredskap, stadsbyggnadskontorets rikskonferens ”Staden ska funka för alla” samt Arbetsförmedlingens konferens SamStart för gymnasieskolorna om betydelsen av ett aktivt arbete för att underlätta övergången från gymnasium till arbetslivet.

Det demokratiska och politiska rummet behöver vara tillgängligt. Platser och sammanhang där politik behandlas och genomförs behöver bli möjliga att nå oavsett funktionsnedsättning eller ej. Det här budskapet förde funktionshinderombudsmannen fram vid Jämnställdhetsmyndighetens konferens om villkor för politiker med funktionsnedsättning. Det arbetet var också startskottet för funktionshinderombudsmannens stöd till det kommande valstärkande arbetet som utgår från förvaltningen för demokrati och medborgarservice.

Funktionshinderombudsmannen föreläste och deltog i panel vid Ryggmärgsskadades inspirationsdag samt vid Hjärnkrafts konferens ”Att leva hela livet”.

Under året har funktionshinderombudsmannen varit adjungerad i kommunstyrelsens funktionsrättsråd och genomfört besök hos civilsamhällets organisationer inom funktionsrättsområdet i staden. Detta i ett led att fånga upp frågor av betydelse för föreningarnas medlemmar kopplat till genomförande av funktionshinderspolitiken.

Kommunfullmäktige fattade i januari 2025 beslut om en utvärdering om nära samråd med och aktiv involvering av funktionsrättsrörelsen i beslutsprocesser som berör funktionsrättsfrågor. Stadens alla nämnder och styrelser ska under året rapportera om uppdraget. Funktionshinderombudsmannen ingick som referensperson i framtagandet av underlaget till beslutet.

Därutöver har ombudsmannen ingått i flera arbetsgrupper i staden i syfte att ge stöd och främja förbättrade levnadsförhållanden, öka kunskapen i området samt vara sakkunnig i funktionshinderfrågor.

Funktionshinderombudsmannen har också ingått i stadsmiljöförvaltningens utbildning av sina förare inom serviceresor med temat bemötande och funktionsrätt.

2.2 Tidigare rapporterade uppdrag

Funktionshinderombudsmannen har under tidigare år rapporterat om våld, hedersrelaterat våld och förtryck där personer med funktionsnedsättning i större utsträckning riskerar att drabbas och där insatser riskerar att inte upptäcka beroendebaserade situationer för de allra svagaste. Regeringen har tagit fram ett åtgärdsprogram för perioden 2024-2026. I början av 2025 publicerades även slutbetänkandet från utredningen om en stärkt långsiktig styrning på området (SOU 2025:28). Myndigheten för delaktighet (MFD) har av regeringen fått i uppdrag att sprida framtaget stöd- och utbildningsmaterial gällande personer med funktionsnedsättning. Funktionshinderombudsmannen avser att fortsatt följa utvecklingen på området.

Under 2024 har socialförvaltningen Centrum i samverkan med extern aktör öppnat en kvinnojour på teckenspråk. Detta är en riktad insats som fångar upp villkoren och möter behoven hos utsatta döva kvinnor samt stärker deras möjlighet att återta ett tryggt liv.

3 Omvärldsbevakning

Det är fortsatt oroligt i en värld med krig i vår europeiska närhet, allt för mycket våldsam kriminalitet och alltmer täta påminnelser om klimatets förändringar. Omvärldsbevakningens funktion är att uppmärksamma sådant som kan komma att påverka möjligheten för staden att genomföra funktionshinderpolitiken och nå uppsatta mål. Utifrån genomgången nedan är det mycket som talar för att levnadsvillkoren inte utvecklas i rätt riktning och möjligheten till ett självständigt liv minskar. Samtidigt är det positivt att Göteborgs Stad arbetar strukturellt med frågorna.

3.1 Internationellt

Under 2024 publicerade FN två rapporter på funktionshinderområdet och EU fattade beslut om ett nytt direktiv gällande personer med funktionsnedsättning. Alla tre har betydelse för det funktionshinderpolitiska arbetet i Sverige och Göteborg. EU-direktivet och den ena FN-rapporten, *Disability and Development. Report 2024*, behandlas här. FN:s granskning av Sverige behandlas i eget avsnitt längre ner.

Direktiv från EU är obligatoriska för alla medlemsländer. EU-direktivet om gemensamt parkeringstillstånd för personer med funktionsnedsättning ökar möjligheten för målgruppen. Det ger personer med rörelsehinder rätt att kunna använda andra länders särskilda parkeringsplatser. Direktivet anger också ett införande av ett gemensamt intyg för personer med funktionsnedsättning. Intyget är tänkt att framförallt komma till användning inom turistsektorn. Direktivet ska tillämpas i alla länder senast juni 2028.

FN-rapporten publicerades före årsskiftet. Den handlade om hur länder världen över så här långt lyckats nå målen i Agenda 2030. Rapporten visade att personer med funktionsnedsättning inte har omfattats av ländernas insatser inom Agenda 2030. Tvärtom pekar rapporten på att levnadsvillkoren i många delar av världen försämrats för personer med funktionsnedsättning.

3.1.1 FN:s granskningsrapport 2024

Rapporten handlade om FN:s kommission för mänskliga rättigheter och deras granskning av Sveriges arbete med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD). Sverige har åtagit sig att säkerställa att mänskliga rättigheter ska omfatta personer med funktionsnedsättning.

Med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, är det nationella målet för funktionshinderspolitiken att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Genomförandet av konventionen i Sverige sker genom det nationella målet, regeringsformen där medborgare ska skyddas och behandlas lika, samt samhällsovergripande lagstiftning, exempelvis plan- och bygglag, hälso- och sjukvårdslag, socialtjänstlag, skollag och diskrimineringslag. Särskild lagstiftning där allmänna och enskildas behov ska tillgodoses, exempelvis LSS. Till skillnad mot barnkonventionen har CRPD inte omsatts i en egen lag.

I 2024 års granskning konstaterar FN att Sverige i många delar inte når upp till sina åtaganden enligt konventionen. Över åttio rekommendationer lämnades till regeringen. Göteborgs Stads program för full delaktighet anger strategier och mål på många områden där kritik har riktats.

FN:s kommitté är oroad över de stora skillnader som råder mellan kommuner gällande flera åtaganden. Några exempel är möjligheten att via rättsliga åtgärder få gottgörelse där insatserna brister, samråd med brukarorganisationer, jämlikhetsfrågor, arbetsmarknaden, genomförande av allmänna val, assistansfrågan, fritidsområdet, katastrofberedskap och demokratisk delaktighet med särskilt fokus på barns rätt att komma till tals. Kommittén anger vidare brister inom området tillgänglighet och universell utformning, insatser av personliga ombud, mottagande av flyktingar med funktionsnedsättning inbegripet dem från Ukraina. Därutöver lyfter kommittén även brister vad gäller uppföljningssystem inom skolan för att undanröja diskriminering av elever med funktionsnedsättning och deras familjer.

MFD har på regeringens uppdrag att informera kommunerna om FN:s rekommendationer. En sådan dialog kommer att genomföras med Göteborgs Stad under vår och höst 2025.

Funktionshinderombudsmannen gör bedömningen att flera av de brister som rekommendationerna visat på kan åtgärdas med insatser av regioner och kommuner i samverkan på den nationella nivån. I andra rekommendationer är det funktionshinderombudsmannens bedömning att den nationella nivån behöver initiera och driva på insatser och åtgärder. Göteborgs Stads program för full delaktighet anger strategier och mål inom de rekommendationer som riktar sig till stadens nämnder och styrelser.

3.2 Nationell nivå

Omvärldsbevakning av den nationella nivån fokuserar i huvudsak på riksdag, regering, statliga myndigheter och andra källor som bedöms bidra med kunskap för genomförande av funktionshinderspolitiken i Göteborg.

Ett statligt huvudmannaskap vad gäller personlig assistans har varit aktuellt under några år (SOU 2023:9). Regeringen bereder fortsatt frågan.

I budgeten för 2025 avsätter staten medel till Socialstyrelsen för inrättande av ett nationellt kompetenscentrum med inriktning intellektuell funktionsnedsättning och autism. Med ett kompetenscentrum avser regeringen att säkerställa den enskildes möjlighet till självbestämmande och trygghet samt kvaliteten inom olika verksamheter riktade till målgruppen.

I regleringsbrev för 2025 har länsstyrelserna inte längre givits uppdraget att stödja och främja genomförande av den nationella funktionshinderpolitiken i kommuner och regioner. Uppdraget var tidsbegränsat för länsstyrelserna. MFD har fortsatt uppdraget att främja och stödja genomförandet av funktionshinderspolitiken.

Anslaget i statens budget för 2025 för vissa statsbidrag inom funktionshinderområdet ökar under 2025 med en satsning inom tolkverksamheten. Övriga delar inom anslaget ligger kvar på samma nivå som tidigare år. Ökade kostnader utifrån inflationen har inte kompenserats vilket leder till minskat värde och omfattning på anslaget.

MFD har under 2024 rapporterat att det finns stora utmaningar i arbetet att nå likvärdiga levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning. Myndigheten har i sin rapportering angett att det bland annat gäller ekonomisk levnadsstandard, hälsa, utbildningsnivåer och deltagande på arbetsmarknaden.

Vidare rapporterar MFD att elever med funktionsnedsättning i flera avseenden har det sämre i skolan. Det är vanligare att de trivs sämre och har mer psykiska besvär än övriga elever.

MFD rapporterar också om skillnader mellan kommuner och regioner om vilka insatser som enskilda får, exempelvis hjälpmedel och ledsagarservice.

Likaså rapportera MFD om skillnader vad gäller kommunernas arbete med krisberedskap. Kommunerna har kommit olika långt vad gäller att planera beredskap som ska omfatta alla medborgare, även dem med funktionsnedsättning.

Hjälpmedelsförskrivning och tillgång till hjälpmedel varierar i landet. MFD rapporterar att när det gäller hjälpmedel för målgruppen visar myndighetens kartläggning att regionerna över lag blivit mer restriktiva med att förskriva hjälpmedel som inte är medicintekniska produkter och att tillåta specialanpassningar av hjälpmedel. Följden av det leder till att förskrivares möjlighet att möta den enskildes behov minskar. Avsaknaden av nationella riktlinjer och styrning är en bidragande orsak till att förskrivning och tillgång ser så olika ut i landet.

Diskrimineringsombudsmannen (DO) rapporterar 2024 att av alla inkomna anmälningar under perioden 2015-2023 handlar flest om funktionsnedsättning. Att notera är att antalet anmälningar ökar från omkring 800 under 2019 till över 1800 år 2023. Det kan finnas många orsaker till att det ökar. En av dem kan vara att anmälningsbenägenheten förändrats. DO rapporterar vidare under 2024 att de tagit emot 407 anmälningar som handlar om diskriminering inom någon av skolformerna. DO skriver att diskriminering i skolan är ett allvarligt problem som påverkar eleverna. De som blir utsatta för kränkning av sina mänskliga rättigheter har sämre förutsättningar att nå skolans kunskapsmål.

Skolverket rapporterar 2024 att skolor brister i att ge stöd till elever som behöver det. Fyra av tio elever som lämnar grundskolan med underkänt betyg i matematik har inte fått något stöd under sin grundskoletid. I den gruppen är elever med funktionsnedsättning överrepresenterade. Vidare skriver Skolverket

att det stöd som skolor ger bara varar under en kort tid. Skolverket anger att överlämning mellan årskurs 6 och årskurs 7 inte verkar fungera eftersom stödinsatserna enligt statistiken minskar mellan de två årskurserna för att sedan öka igen under årskurs 8. Skolverket visar också i rapporten att hälften av de med underkänt betyg i årskurs 9 även hade det betyget efter årskurs 6. Bara en fjärdedel av gruppen från årskurs 9 klarade alla nationella delprov i årskurs 3. Skolverket pekar på behovet av att huvudmän och rektorer säkerställer ekonomiska och organisatoriska förutsättningar för arbetet med stöd.

Försäkringskassan rapporterar under året att andelen av bruttonationalprodukten som Sverige lägger på funktionshinderspolitiken fortsätter att minska. En utveckling Försäkringskassan har visat under större delen av 2000-talet.

Institutet för mänskliga rättigheter skriver i sin årsrapport och i en särskild publicerad undersökning 2023 att det är tydligt att konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning inte är genomförd i Sverige. Institutet skriver vidare att det inte räcker bara med ökad kunskap, det behövs mer. I undersökningen beskriver deltagare att de ofta hamnar i att behöva bevisa sitt behov av stöd. Mer sällan ställs det krav på att verksamhetens insatser ger resultat.

Regeringen har lämnat över förslaget om ny socialtjänstlag till riksdagen för debatt, omröstning och beslut. Den nya socialtjänstlagen sätter fokus på det förebyggande arbetet. Flera delar i den nya socialtjänstlagen möjliggör ett mer effektivt förebyggande arbete som också omfattar personer med funktionsnedsättning. Stadens socialförvaltningar inklusive förvaltningen för funktionsstöd och äldre, samt vård- och omsorgsförvaltningen har påbörjat en planering av ett sådant arbete. Det är dock för tidigt att bedöma i vilken grad det kommer att påverka levnadsförhållandena. Funktionshinderombudsmannen avser följa den här frågan.

3.3 Övrig omvärldsbevakning

Socialförvaltningarna i Göteborgs Stad har under året gjort en fördjupad målgruppsanalys med temat funktionsnedsättning. Syftet har varit att beskriva och öka kunskapen om livsvillkor, hälsa och behov för att under 2025 kunna förbättra insatser inom bland annat föräldrautbildning och fritidssysselsättning. Analysen ska också utgöra grund för folkhälsoinsatser som genomförs inom ramen för folkhälsoavtal mellan Göteborgs Stad och Västra Götalandsregionen (VGR). En av slutsatserna är att det fortsatt är otydligt kring insatser och ansvar när det gäller komplexa stödbehov.

I Göteborgs Stads budget för 2025 anges insatser för personer med funktionsnedsättning, sådana som fler anställningar och praktikplatser samt förbättringar i arbetslivet för personer med funktionsnedsättningar. Staden ska också vara främjande och tillåtande i sina beslut inom befintligt lagrum. Detta utifrån att många domstolsbeslut lett till begränsningar i levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning. Staden ska så långt det är möjligt kompensera för att motverka den här utvecklingen.

Bräcke diakoni, idéburen välfärdsaktör som utför uppdrag i Göteborg, redogör i sin årsrapport för 2024 att över 670 personer fått stöd av personliga ombud. Personliga ombud är ett frivilligt åtagande för kommuner riktat till personer med omfattande psykiska funktionsnedsättningar. Med insatsen får många stöd i sina kontakter med vården och handläggare i staden vilket leder till förbättrade levnadsvillkor för målgruppen. Bräcke diakoni utför uppdragen på avtal med Socialstyrelsen, Länsstyrelsen och Göteborgs Stad. Regeringen aviserar i budgeten för 2025 att anslaget kommer att förändras under 2026.

3.4 Vad brukarorganisationerna rapporterar

Funktionshinderombudsmannen har under året besökt och haft kontakt med flera olika brukarorganisationer. Därutöver har funktionshinderombudsmannen läst fördjupningsrapporter som föreningarna tagit fram utifrån medlemmarnas behov. Brukarorganisationerna har framfört att den enskildes ekonomi, digitala tillgänglighetsfrågorna, arbetsmarknaden, minskade insatser inom LSS och villkorsbeskrivningar såsom trygghet, trivsel och tillgång till stöd inom utbildningsområdet ligger högt vad gäller identifierade brister i staden. Organisationerna rapporterar även avseende området hemtjänsten för äldre med funktionsnedsättning och bristen på tillgängliga bostäder.

Det finns fortsatt en otrygghet kopplad till funktionsnedsättning vad gäller att ta sig till och från sin bostad, arbetsplats och fritidsaktivitet. Samhällets ökade krav på digital kompetens drabbar inte bara äldre utan också personer med funktionsnedsättning. Gruppen dövblinda är ett exempel på en målgrupp där ny teknik inte med självklarhet anpassas. De blir utestängda vilket påverkar deras möjlighet till delaktighet och goda levnadsvillkor.

Flera brukarorganisationer tar upp och nämner föreningarnas ekonomi. De medel de har att tillgå räcker inte till föreningarnas ambition att vara medlemsstödande och främja demokratisk delaktighet. Föreningsbidragens storlek avgör till stor del utrymmet för deras aktiviteter. Det här är en fråga som behöver beaktas då stadens strategi att samverka mer med organisationerna påverkas av vilka resurser som finns att använda.

Föreningarna i staden pekar också på bristen på tillgänglig och anpassad information på stadens hemsidor. Mer övergripande information om stadens verksamheter behöver också publiceras på Lättläst.

Bristen på ändamålsenliga bostäder för personer med funktionsnedsättning är en utmaning för målgruppen. Flera organisationer anger det som en mycket viktig fråga. Bristen på anpassade bostäder har återkommande under en lång tid behandlats i olika statliga utredningar. En av de första utredningarna i vår tid som behandlade bristen var Handikapputredningen (SOU 1976:20). Den angav inriktning för ”åtgärdande av bostadsbristen” som ombyggnation av det äldre beståndet, bostadsanpassning och nybyggnation. Idag arbetas det alltså med samma problembild och metoder.

Antidiskrimineringsbyrån i Göteborg rapporterar 2024 att de med oro ser på antalet anmälningar de får och att majoriteten av dessa anmälningar berör utbildning och arbetsliv. Övervägande delen av anmälningarna inom utbildningsområdet gäller uteblivet stöd och anpassningar.

I funktionshinderombudsmannens möten med elever med funktionsnedsättning på konferenser och via organisationerna i staden framkommer ofta bilden av att stöd i undervisningen bara omfattar enstaka möten fast behoven finns under hela skoltiden. Föräldrar och elever får ofta höra skolorna hänvisa till att stöd har uteblivit på grund av tidsbrist eller resursbrist. Det ställer frågan om arbetet utifrån läroplanen verkligen når hela vägen fram till elever med funktionsnedsättning?

4 Implementering av programmet för full delaktighet

Funktionshinderombudsmannen har i sitt uppdrag att verka för att alla nämnder och styrelser arbetar med genomförandet av Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026.

Implementeringen av programmet genomförs i tre steg. Det första steget under 2021 handlade om att säkerställa att alla nämnder och styrelser uppfattat sitt ansvar i programmet. Samtliga verksamheter rapporterade då att deras nämnder och styrelser var medvetna om programmet och deras uppdrag. Under 2022-2024 har funktionshinderombudsmannen från förvaltningar och bolag fått angivet vilka egna aktiviteter som verksamheten bedömde passa till strategierna i respektive rättighetsområde. Aktiviteterna skulle vara riktade mot målet och vara utformade för att med säkerhet nå målgruppen. I och med årets återslag är den delen avslutad.

Förvaltningarna och bolagen har rapporterat aktiviteter enligt följande:

Rättighetsområde	Rapporteringsår
3 Demokratisk delaktighet	2022
4 Ett tryggt liv	2022
7 Arbete och sysselsättning	2022
9 Att kunna förflytta sig i och använda Göteborgs inne- och utemiljöer	2022
2 Information och kommunikation	2023
5 Bästa möjliga hälsa	2023
8 Fungerande bostad	2023
1 Ett självständigt liv	2024
6 Utbildning	2024
10 Meningsfull fritid	2024

Siffrorna till vänster hänvisar till ordningen i programmet.

För rättighetsområdena 5, 6, 8 och 9 anger programmet att vissa nämnder och styrelser har ett särskilt ansvar. Detta utifrån deras grunduppdrag i respektive reglemente och ägardirektiv. Utifrån tre års rapportering har alla nämnder och styrelser med särskilt ansvar genomfört aktiviteter på sina respektive rättighetsområden.

För sex av tio rättighetsområden, 1, 2, 3, 4, 7 och 9, anges att även alla övriga nämnder och styrelser ska bidra till måluppfyllelsen. Det är inte lika konkret uttalat i respektive reglementen eller ägardirektiv utan framgår av formuleringar i uppdragsbeskrivningar.

Återrapporteringen visar att omkring 70 procent av verksamheterna har angivit aktiviteter på samtliga utpekade rättighetsområden. Av övriga är det omkring 10 procent som bara rapporterat på hälften av utpekade områden. Resterande verksamheter rapporterar mellan hälften och nästan alla rättighetsområden.

Utifrån rapporteringsgraden per rättighetsområden framkommer det att hälsa, utbildning och meningsfull fritid har inrapporterade aktiviteter från samtliga ansvariga verksamheter. På rättighetsområdena demokratisk delaktighet och ett tryggt liv är det omkring 80 procent av verksamheterna som anger aktiviteter. Övriga rättighetsområden ligger på en rapporteringsgrad på 85 till 99 procent.

Antal aktiviteter per rapporterande verksamhet är högst för rättighetsområde självständigt liv och hälsa. Där anger verksamheterna i genomsnitt sex olika aktiviteter. Rättighetsområdena ett tryggt liv, fungerande bostad och tillgänglighet i staden (område 9) anger verksamheterna lägst antal aktiviteter, i genomsnitt två aktiviteter per verksamhet.

4.1.1 Hur långt har staden kommit med implementeringen

Totalt anger stadens verksamheter under perioden 2022-2024 över 1 000 olika aktiviteter för de tio rättighetsområdena. I och med det bedömer funktionshinderombudsmannen att verksamheterna har implementerat Göteborg Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026.

Kvalitetsmässigt går det än så länge bara att göra en preliminär bedömning av rapporteringarna då det så här långt handlar om aktiviteter som pågår. En bättre bild blir det de kommande två åren. Förvaltningar och bolag förväntas 2025 och 2026 inrapportera prestationer och effekt av angivna aktiviteter.

Det finns en risk att angivna aktiviteter ena året inte ser likadana ut när prestation och effekt ska beskrivas. Likaså finns det en risk att planerad aktivitet inte når målgruppen som planerat. En tredje risk är att aktiviteten inte går att beskriva i termer av prestation och effekt.

Av den anledningen kommer funktionshinderombudsmannen att under 2025 och 2026 erbjuda metod- och kunskapsstöd.

Som framgått i tidigare avsnitt återrapporteras inte alla rättighetsområden samtidigt utan har delats upp på tre år. Här nedan redovisas återstående tre områden. Varje område inleds med en beskrivning om vad det handlar om och därefter vilka strategier staden ska arbeta efter. Avsnitten handlar sedan om redovisade aktiviteter i ett urval samt en konklusion av funktionshinderombudsmannen.

4.2 Rätten till ett självständigt liv

Rätten till ett självständigt liv handlar om att personer med funktionsnedsättning har rätt att leva självständigt och kunna delta på lika villkor som alla andra. Det handlar om att samhället på olika sätt ska kompensera för konsekvenserna av en

funktionsnedsättning. Samhällets stöd vad gäller ledsagning, enskilt stöd, boende, arbete och den egna ekonomin är centrala för att nå rättighetsmålet. För att nå dit ska staden arbeta med riktad information till personer med funktionsnedsättning om deras rättigheter och möjligheter.

De prioriterade strategierna för att nå målen är att information ska vara tillgänglig, att staden ska ha ett helhetsperspektiv, att stadens verksamheter ska samverka och att bemötandet ska baseras på individens behov.

Funktionsnedsättning är för de allra flesta en varaktig del av hela livet. Aktiviteter som förbättrar levnadsvillkoren behöver ha ett långsiktigt helhetsperspektiv. Den interna samverkan mellan verksamheter är en del av stadens samlade insats som också ökar sannolikheten att mål nås. En bärande princip för detta arbete är universellt utformade tjänster. Samtidigt behövs vid behov att anpassade stöd till enskilda tillgodoses.

På det sättet kan rätten till ett självständigt liv uppfattas som övergripande och kanske det mest centrala. De övriga rättighetsområdena bidrar till ett självständigt liv. Genom en tillgänglig bostad, kollektivtrafik, ledsagning, assistans, utbildning med flera insatser möjliggörs ett självständigt liv.

Stadens verksamheter har rapporterat in över 200 olika aktiviteter på rättighetsområdet. Allt ifrån verksamhetens information på hemsidan, tillgängliggörande av detaljplanering för samråd, syntolkning och teckenspråkstolk som förplanerat stöd vid olika insatser, anpassade bibliotekstjänster, anpassade utredningsmetoder inom socialtjänsten, anpassad valinformation och stöd vid allmänna val. Majoriteten av aktiviteterna är väl utformade och förbättrar kontakten mellan verksamheten och personer med funktionsnedsättning. Samtidigt kan fler av stadens aktiviteter utvecklas och bygga på principen om universell utformning.

Om de angivna aktiviteterna blir en del av ordinarie verksamhet kommer de att bidra till att levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga förbättras.

4.3 Rätten till utbildning

Personer med funktionsnedsättning har rätt till utbildning på lika villkor som andra. Personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att nå utbildningsmålen på lika villkor som andra. Rätten till utbildning är grundläggande för alla medborgare och det är särskilt viktigt i det funktionshinderpolitiska arbetet. Detta för att många undersökningar visar att allt för många elever lämnar skolväsendet med lägre kunskapsresultat. Elevgruppen upplever också högre grad av otrygghet och är överrepresenterade i gruppen hemmasittare.

Skollagens intention att förbereda ungdomarna på vuxenlivet genom att stödja dem på ett sådant sätt att de når sin högsta potential och kan välja vidare väg i vuxenlivet baserat på kunskap, intresse och förmåga verkar inte nå ungdomar med funktionsnedsättning.

För att förändra den här situationen ska staden samverka för en sammanhållen skolgång där övergångarna fungerar för elever med funktionsnedsättning samt i övergången till arbetslivet. Staden ska även säkerställa kunskap om tidig upptäckt av stödbehov och ge ett individanpassat stöd så att elever med funktionsnedsättning kan utveckla sina färdigheter och nå kunskapsmålen. Staden ska även arbeta med aktiva åtgärder för att skapa trygga, tillgängliga och icke-diskriminerande miljöer.

Det är förutom förskolenämnden, grundskolenämnden, utbildningsnämnden, fem socialnämnder, nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning, stadsmiljönämnden och stadsfastighetsnämnden som har ett särskilt ansvar att staden når målet för rättighetsområdet.

Aktiviteter i de olika förvaltningarna leder mot målet. Tidigare årsrapporteringar från funktionshinderombudsmannen har pekat på avsaknaden av dokumenterade villkorsbeskrivningar och resultatuppföljningar.

I årets rapportering ger förvaltningarna exempel på över sextio aktiviteter som genomförs utifrån tre strategier för att nå målet för rättighetsområdet. Även samverkan mellan förvaltningarna anges som bärande del av genomförandet och det är positivt.

Exempel på aktiviteter från verksamheterna är gemensamma rutiner för övergång mellan skolformer, digitaliserad överföring av information mellan skolformer, ökad samverkan mellan skolformer där elever i behov av stöd har ett särskilt fokus. Vidare anges förutsättning för en mer kvalitativ PRAO för elever i den anpassade grundskolan, säkerställande av de tekniska kraven för tillgänglighet, sommarjobb för målgruppen, övergång mellan anpassat gymnasium och daglig verksamhet, samverkan i staden gällande det kommunala aktivitetsansvaret och fokus på förbättrad övergång till gymnasiet för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar med risk att hamna i kriminalitet. Verksamheterna utvecklar också förbättrade stöd till elevernas individuella behov. Grundskolan rapporterar om den nya satsningen distansundervisning inom ramen för resursskolor. Grundskoleförvaltningen rapporterar också om att flera av deras insatser dokumenteras och följs upp kontinuerligt. Ett viktigt steg för att utveckla stadens kunskaper om hur olika stöd kan förbättra studiesituationen för elever med funktionsnedsättning.

4.4 Rätten till en meningsfull fritid

Med rätten till en meningsfull fritid menas möjligheten att kunna välja och delta på lika villkor som alla andra. Staden ska för att nå dit samverka och åtgärda hinder samt genom föreningsstöd bidra till en mer meningsfull fritid för personer med funktionsnedsättning.

Staden ska nå dit genom att samverka och åtgärda hinder så att personer med funktionsnedsättning ska kunna ha en meningsfull fritid på lika villkor som andra. Stadens föreningsbidrag och stöd till föreningarna ska bidra till att personer med funktionsnedsättning ska kunna ha en meningsfull fritid på likavillkor som andra.

Att vara aktiv på sin fritid bidrar till en bättre hälsa. Många personer med funktionsnedsättning har inte möjlighet att välja aktiviteter som alla andra. Även om många anläggningar blir alltmer tillgängliga skapar avstånd till aktiviteten och den enskildes ekonomi hinder för en aktiv och meningsfull fritid.

Statistiska centralbyrån rapporterade under 2024 att en lägre andel av unga med funktionsnedsättning var fysiskt aktiva i en idrottsförening. Liknande resultat rapporterade Ungdomsbarometern om för de äldre ungdomarna, 15-24 år. Stadens egen fritidsvaneundersökning 2024 ställde ingen fråga om funktionsnedsättning vilket gör att stadens aktiviteter och insatser på området inte går att värdera i förhållande till dem de är tänkta att stödja. Den senaste rapporteringen vad gäller fritidsvanor för barn och unga med funktionsnedsättning för Göteborgs Stad genomfördes 2021.

Stadens verksamheter rapporterar över sextio aktiviteter på området för att förbättra möjligheterna för personer med funktionsnedsättning. Exploateringsnämnden och Got Event har tillgänglighet med i planering och utförande. Flera verksamheter samverkar med den ideella organisationen Passalen genom ett idéburet offentligt partnerskap (IOP). Kulturförvaltningen genomför samarbete mellan bibliotek och närliggande anpassade grundskolor. Förvaltningen för funktionsstöd har tillsatt aktivitets- eller kulturombud för vissa bostäder med särskild service (BmSS). Staden samverkar med parasportförbunden och har genomfört Parapulsfestivalen för de som vill prova på olika aktiviteter. En socialförvaltning har en tydligare markering i kalendarium om aktiviteter är tillgängliga för barn och unga med funktionsnedsättning. Fritidsbanken har genom sin etablering i staden möjliggjort en aktiv fritid genom att låna ut bland annat anpassad utrustning. Stadsmiljöförvaltningen har gjort insatser för tillgängliga lekplatser, naturområden och offentliga toaletter. Stadsteatern erbjuder två olika hörhjälpmedelsystem på Stadsteatern och Backateatern. Liseberg har arbetat med tillgänglighetspass för de besökare som är i behov av individuellt stöd. Got Event erbjuder tillgång till teckenspråks- och syntolk via en applikation till smartphones. Göteborg & Co har utbildat sin personal i hur de kan arbeta inkluderande och tillgängligt mot en publik med funktionsnedsättning.

Fyra socialnämnder, idrotts- och föreningsnämnden och nämnden för funktionsstöd har under 2024 enligt budgetbeslut arbetat med uppdraget från kommunfullmäktige att utveckla fritidsmöjligheterna för målgruppen.

Med angivna aktiviteter utvecklas staden mot att erbjuda en meningsfull fritid. Men det är mycket kvar innan alla personer med funktionsnedsättning fritt kan välja fritidsaktivitet och kunna delta på lika villkor.

5 Fördjupningsområde

Det här avsnittet svarar mot funktionshinderombudsmannens uppdrag att öka kunskapen på området. I tidigare rapporter har olika områden lyfts såsom enskildas ekonomiska situation, barnfamiljers ekonomiska situation och arbetsmarknaden. Årets avsnitt handlar om frågan om en gemensam definition av funktionsnedsättning.

5.1 Definition av begreppet funktionsnedsättning

För över trettio år sedan ersattes begreppet handikapp med funktionsnedsättning och funktionshinder för att bättre beskriva vilka som avses och för att bättre kunna sätta fokus på de hinder som samhället skapar och skapat. Dessa hinder som var tänkta att rivas för att konsekvenserna av en funktionsnedsättning skulle kunna minimeras. Nu, drygt ett kvarts sekel senare, finns det fortfarande oklarheter kring vem som omfattas av begreppet funktionsnedsättning. Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning refererar till denna definition.

I tidigare årsrapporter har funktionshinderombudsmannen tagit upp temat med definition och begrepp för att förenkla förståelsen om hur och varför funktionsrättsfrågorna behöver omfatta insatser från alla nämnder och styrelser.

Enligt FN:s konvention Rättigheter för personer med funktionsnedsättning definieras målgruppen personer med funktionsnedsättning som de som med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar. Dessa nedsättningar kan i samspel med olika hinder motverka personernas fulla verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra.

DO:s uppdrag som grundar sig på diskrimineringslagen omfattar de med en varaktig begränsning av en persons fysiska, psykiska eller intellektuella funktionsförmåga. Diskrimineringslagen är grunden för det icke-diskriminerande arbetssättet som är en av strategierna i programmet för full delaktighet.

Under 2024 har regeringen fortsatt att bereda förslagen i SOU 2023:95 gällande bland annat en enhetlig definition av begreppet funktionsnedsättning kopplat till ökad kunskap i skolan. Göteborg Stad, liksom andra kommuner och regioner, genomför det funktionshinderpolitiska uppdraget med olika definitioner. Staden gör det för att gällande lagstiftning exempelvis inom färdtjänst, skollag och LSS är utformad på det sättet och för att det är ändamålsenligt för staden att stöd riktade till personer med funktionsnedsättning ges till dem som bäst behöver insatsen.

Staden erbjuder plats i den anpassade grundskolan för elever med intellektuell funktionsnedsättning. Staden erbjuder skolskjuts till elever med funktionsnedsättning i grundskolan till fritidshemmet om de i övrigt har rätt till skolskjuts.

Folkhälsomyndigheten rapporterar i skolbarns hälsovanor om skolstress bland elever med funktionsnedsättning och/eller varaktig sjukdom. Detta är tre exempel på definitioner där precisering av begreppet går i olika riktningar. Den första vänder sig till omkring 1 procent av eleverna i skolan, den andra till de med rätt till skolskjuts inom gruppen av 10-15 procent av elever med funktionsnedsättning i grundskolan. Den tredje når över 20 procent av skoleleverna i åldrarna 11-15 år. De insatser som staden erbjuder utifrån elevers behov riskerar att inte uppnå sitt syfte om en gemensam definition skulle styra fördelning av stöd. Staden har i vissa situationer behov av en mer precis definition och i andra behov av en mer övergripande definition.

Ett ytterligare exempel på användning av en övergripande definition är Göteborgs Stads medarbetarenkät. Under året har staden ställt en fråga om funktionsnedsättning i medarbetarenkäten och med det påbörjat ett arbete att utveckla kunskapen om villkoren i arbetslivet. Likaså har Ungdomsbarometern för första gången i sin enkät fångat upp 15-24 åringar med funktionsnedsättning och deras situation i livet ”här och nu” och deras framtid.

Val av definition och utformning av fråga behöver ställas i relation till ålder på de svarande och syftet med frågeställningen. Funktionshinderombudsmannen rekommenderar utifrån verksamheternas uppdrag och Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026 att man använder olika definitioner. Likaså att fler verksamheter använder sig av en fråga om funktionsnedsättning i sina enkäter och uppföljningar för att staden bättre ska kunna förstå villkoren för den här målgruppen. Med ökad kunskap kan resurser riktas mer effektivt.

Det finns en annan sida av den här frågan som påverkar insatser baserade på specifika svårigheter eller lagstiftning. Det är när andelen med en viss diagnos ökar.

Socialstyrelsen rapporterar 2024 att förekomsten av autismdiagnos ökar både bland män och kvinnor. Ökningen är som störst bland de under 30 år. Till exempel rapporterar Socialstyrelsen att förekomsten bland flickor 13-17 år blivit sex gånger så vanligt sedan 2010.

Utan rätt stöd under ungdomsåren riskerar den här gruppen hamna utanför den ordinarie arbetsmarknaden. I stadens budget för 2025 adresseras det här och efterfrågas hur staden kan bli en bättre arbetsgivare för personer med neuropsykiatriska diagnoser (NPF). NPF är ett samlingsbegrepp för flera olika funktionsnedsättningar som till exempel autism, ADHD, språkstörning och ADD med flera.

Funktionshinderombudsmannen avser att följa den här utvecklingen vad gäller det statliga uppdraget om en gemensam definition och hur ökningen av vissa funktionsnedsättningar påverkar stöd och insatser.

6 Underlag för beskrivningar och bedömningar

Arbetsmarknadsdepartementet (2024) Kraftsamling mot hedersrelaterat våld och förtryck. Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel 2024-2026.

Arbetsmarknadsdepartementet (2025). Frihet från våld, förtryck och utnyttjande. En jämställdhetspolitisk strategi mot våld och en stärkt styrning av centrala myndigheter. SOU 2025:28

Diskrimineringsombudsmannen (2024). Förekomst av diskriminering 2024. Årlig rapport från Diskrimineringsombudsmannen. Rapport 2024:2

Diskrimineringsombudsmannen (2024). Statistik 2015-2023. Statistik över anmälningar som inkom till Diskrimineringsombudsmannen 2015-2023. Rapport 2024:1

Europeiska Unionen (2024). Europaparlamentets och rådets direktiv om inrättande av EU-intyget om funktionsnedsättning och EU-parkeringsstillståndet för personer med funktionsnedsättning, Direktiv 2024/2841

Förenta Nationerna/United Nations (2024). Disability and Development. Report 2024. Accelerating the realization of the sustainable development goals by, for and with persons with disabilities. Department of Economic and Social Affairs, ISBN: 9789211304671. New York

Försäkringskassan (2024) Socialförsäkringen i siffror 2024

Göteborg Stad (2025). Kommunfullmäktige Sammanträdesdatum 2025-01-30. Protokoll nr 1, § 15. Ärendenummer SLK-2023-00920. Redovisning av uppdrag att utreda nära samråd med och aktiv involvering av funktionsrättsrörelsen i beslutsprocesser som berör funktionsrättsfrågor.

Inspektionen för socialförsäkring (2025). Konsekvenser av lagändringarna inom assistansersättningen En granskning av 2023 års reform för stärkt rätt till personlig assistans. Rapport 2025:1

Institutet för mänskliga rättigheter (2024). Allt ifrågasätts. Kunskap om och upplevelser av mänskliga rättigheter hos personer med funktionsnedsättning i Sverige 2023

Institutet för mänskliga rättigheter (2024). Årsrapport 2023.

Myndigheten för delaktighet (2024) Att få det stöd man behöver. En rapport om hjälpmedel och delaktighet ur ett användarperspektiv. 2024:19

Myndigheten för delaktighet (2024) Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2023. Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, MUCF (2023). En fördjupad bild av ungas fritid. Ung idag 2023:2

NSPH (2024). Det blir dyrare att leva ju sjukare jag är. En rapport från NSPH om livsvillkoren för personer med psykisk ohälsa och deras anhöriga och om brukarinflytande

Passalen (2025) Impactreport

Regeringen (2025). Budget 2025. Proposition 2024/25:1. Finansdepartementet.

Riksrevisionen (2024). Från vision till verklighet – sektorsansvaret i funktionshinderspolitiken. RiR 2024:22.

SCB (2024). Ekonomisk jämställdhet bland personer med funktionsnedsättning Förslag till framställning av statistik och analys

SCB (2024). Ny design för Undersökningarna av barns levnadsförhållanden 2023 Metodförändringar, statistiska resultat med mera

SCB (2025). Analys om ej sysselsatta personer med funktionsnedsättning. Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2023

Skolverket (2024). Skolgången för elever med slutbetyget F. Skolverkets aktuella analyser. Rapport 2024:9

Socialdepartementet (2017) Proposition 2016/17:188. Nationellt mål och inriktning för funktionshinderpolitiken. (2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86)

Socialdepartementet (2023). Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans. Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet. SOU 2023:9

Socialstyrelsen (2024). Autism. Förekomst och samsjuklighet

Stadsledningskontoret (2024). Redovisning av uppdrag att utreda nära samråd med och aktiv involvering av funktionsrättsrörelsen i beslutsprocesser som berör funktionsrättsfrågor. Ärendenummer SLK-2023-00920. Beslut Kommunfullmäktige Sammanträdesdatum: 2025-01-30, § 15. Göteborg

Stadsledningskontoret

Telefon: 031-365 00 00 (kontaktcenter)

E-post: stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se

